

Október 31.

Farkas napja, reformáció emlékűnnep

Wolfgang, magyar megfelelője Farkas bencés, Regensburg püspöke, 971 táján misszionáriusként hazánkban is járt. Boldog Gizellát, Szent István feleségét ő nevelte. Kultusza főleg a XV. század folyamán a felső-ausztriai Sankt Wolfgang bencés apátságából ágazott ki, amely sírja révén búcsújáró hely is volt. Tisztelete az egész német-római birodalmat, de hazánkat is meghódította.

Ausztriában sok helyen az a legenda járja, hogy amerre Szent Farkas vándorolt és megpihent, ott a lába nyomát egy-egy kő megőrizte. Stájerországban azt tartják, hogy az első fejszét ő készítette a jámbor elődöknek. A középkori legenda szerint Wolfgang fejszéjének elhajításával jelölte ki, hogy hol kell templomot építeni. Így érthető, hogy az erdőirtók, famunkások, ácsok védőszentje lett. A jámbor hagyomány szerint ilyen helyre épült maga a híres apátság is. Baltáját itt a főoltárba falazták. A szent hívei a balta apró mását amulettként óraláncon, olvasón viselik. Ezt előbb ahhoz a kehelyhez szokták a búcsúsok érinteni, amely még az övé volt. Állítólagos lábnyomaihoz (St. Wolfgangstritt) több osztrák helyen fájóslábúak zarándokolnak, egy miatyánknyi időre ráborulnak és lábukat odaérintik. Nyoma van, hogy a szemfájósok is tisztelték, bizonyára az evangéliumi szálla és gerenda miatt, amely megakadályozza a tisztánlátást, vagyis az üdvösséghez vezető életet. Ennek eltávolítására alkalmas az ő baltája, vagyis közbenjárása. Névmágiás megfontolásokból a farkasoktól óvakodó osztrák pásztorok is védőszentjüként tisztelik.

Névűnnepé már a Pray-kódex naptárában szerepel, tehát az Árpád-kori jámborság előtt sem ismeretlen. Magyarországi kultusza azonban adataink szerint igazában a középkor végén, elsősorban Dunántúl és az egykori Felvidéken bontakozott. Pozsony és Sopron városából tudunk a sírjához való egyéni zarándoklatokról is. Ebben az időben Csehi faluban (Tolna) Drágffy János kápolnát is emeltetett Farkas tiszteletére. A soproni Szent Gyöngy-kápolna egyik mellékoltárát Farkas tiszteletére alapította Herb Ulrik soproni polgár (1440 előtt). Nyilván hamarabb épült, mint a bánfalvi Farkas-kápolna. Az oltár 1532-ben átkerült a Szent Mihály-templomba. Ennek oka az volt, hogy a városi tanács a várárok mellett lévő Boldogasszony-templomot a török veszély miatt lebontatta, és így főoltára a Szent György kápolna Farkas-oltárának helyére került. A Szent Farkas-céhbe tömörült ácsok és molnárok, tehát a faművesek nem engedték oltárukat elpusztulni, hanem átmentek vele a Mihály-templomba. Ez a céh egyébként már 1459-ben is megvolt, szabályzatát a városi tanács újra megerősítette (1543).

Farkas-oltár volt még a Sopronnal szomszédos Kelénpatak faluban (1509), oltármestersége

Pozsony városában (1489).

Hogy Szent Farkas kultusza hazánkban leginkább Sopron környékén virágzott, az is bizonyítja, hogy a város Szent Farkasról elnevezett pálos monostort alapít a már meglévő Farkas-kápolna mellett. A kápolna sűrűn látogatott búcsújáró helyé vált, 1481-ben pápai kiváltságokat is kap. Talán a közeli Balf falu neve is a templom középkori Wolfgang, Wolf-patrocíniumával függ össze.

Az északi, akkoriban német lakosságú erdővidékeken Farkas táblaképével találkozunk Bakabánya (Pukanec 1490), Jánosrét (Honneshäu, Lucky pri Kremnici 1476), Nagyszalók (Velky Slavkov 1483) szárnyasoltárain. Bizonytalanok Berki (Rokycany 1480) és Nagylomnic (Gross Lomnitz, Lomnica 1495) azonosításai.

Gótikus faszobrai: Besztercebánya (Borbála-oltár 1509), Dénesfalva (Danišovce, Remete Szent Antal társaságában 1510), Budapest (Szépművészeti Múzeum 1480).

A szent tisztelete a törzsökös magyar nép körében sem volt ismeretlen. A magyar Farkas személynév még totemisztikus eredetű: viselőjét minden rossztól megoltalmazza. Anonymusnál olvassuk Apafarkas nevét. Szent Wolfganggal való azonosítása nyilván korán, még a középkorban bekövetkezett, hogy a névnapot keresztény illendőséggel lehessen megünnepelni. Ezt igazolja az 1558 előtt keletkezett szendrői hegedős-ének, amelyben az énekmondó a maga nyomorúságain gúnyolódva, többek között ezt mondja:

Mert gamóját mankómnak
Igértem Szent Farkasnak.
Meglátja ha találom,
Bizony hozzá hagyítom.

Egy XVII. századbeli kéziratban olvassuk, hogyan kell a vadnak száját megkötni. A tanács szerint háromszor kell elmondani: hol vala Szent Farkas püspök, zárd el Jordán vizinél orror (orzó) tolvajt. Inti fene fakó fogát: kócsolja Szent Ábrahám püspök. Oltalmazza, őrizzed Szent Jakab apostol: békivel haza hozza. Három Miatyánk kell hozzája, három Credo. Ez jó mind ember ellen, mind oktan állat ellen. Probatum.

Máig élő kiskanizsai szokás, hogy Farkas napján a gyümölcsfákat be kell kötözni vagy meszelni, hogy a nyulak ne rágják meg. Az eleki németek is ezen a napon ültetik a fát.

Bornemisza Péter Ördögi Kisírtetekről szóló, régi hiedelmek megörökítésében olyan serény könyvében (1578) írja, hogy akinek előző gyermekei meghaltak, újszülöttjének a Farkas nevet adja: ha az előtt meghaltak gyermekeid, immár Farkas legyen a neve. A névmágiás szándék a gonoszléleknek, az emberek halálos ellenségének megfélemlítésére irányul, amint Bornemisza is hozzáfűzi: ime az keresztséggel is játszódtat az ördög. Eckhardt Sándor jegyzetben utal arra, hogy egykorú főúri családokban csakugyan föltűnő sűrűn fordul elő a legidősebb fiúnak választott Farkas keresztnév.

Ismeretes egyébként, hogy a szent Mozart és Goethe névadó patrónusa. Tiszteletét a szórványosan előforduló, úrias, inkább protestánsoknál kedvelt Farkas személynév nálunk is igazolja, ami talán a reformáció mai emléknapjával is összefügg. Jelenkori népi kultusról nincsenek adataink.

A protestáns egyházaknál a reformáció emlékűnnep megtartása október 31-én (1517-ben Luther ezen a napon szögezte ki a wittenbergi vártemplomra 95 vitatézisét) a historizálást kedvelő liberális teológia hatására jött szokásba, gyakran az illető helység összes protestáns felekezetének együttes részvételével. Ezen a napon istentiszteletet tartanak a templomban.

Forrás: [B´lnt S´ndor ÜNNEPI KALEND´RIUM II. Szent Istv´n T´rsulat, Budapest, 1977. 409-412.](#)

[K´sa L´szl´: A vall´sos ´let sz´nterei ´s gyakorlata. In: Magyar N´prajz VII. Folkl´r 3. N´pszok´s, n´phit, n´pi vall´ss´g \(f´szerk: Dömötör Tekla\), Budapest, 1990. 470-471.](#)